

«ТИ НАШЕ ДИВО КАЛИНОВЕ...»

МОВОЗНАВЧИЙ ТУРНІР. ДО ДНЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ ТА МОВИ

Світлана ДЕМ'ЯНЕНКО, викладач-методист Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка

Мета:

- поглибити і розширити знання студентів про історію становлення та розвитку української мови, виникнення писемності на Україні, про красу й багатство рідної мови, її значення в житті кожної особистості;

- формувати лінгвокультурознавчу компетенцію учнів, цілісне уявлення про мову як національно-культурний феномен, розуміння національної своєрідності української мови;

- сприяти усвідомленню того, що українська мова — скарб, без якого не може існувати ні народ, ні Україна як держава;

- ознайомити студентів з кращими надбаннями визначних діячів культури, які виступили на оборону рідного слова;

- спонукати до розвитку пізнавальних інтересів студентської молоді, набуття навичок пошуково-дослідницької роботи, проектної творчості;

- удосконалювати комунікативні та творчі здібності: художнє читання поезій, вокальні дані, артистизм;

- пробудити почуття національної гідності, гордості й любові до своєї держави;

- виховувати любов та шану до українського слова, рідного краю, його звичаїв та традицій;

- викликати бажання спілкуватися українською мовою, милуватися її красою, розвивати та вдосконалювати культуру власного мовлення;

- оптимізувати умови для співпраці всіх учасників навчально-виховного процесу;

Обладнання:

святково прибрана зала: стіл, прикрашений білою скатертиною, на столі зліва колоски пшениці, кетяги калини, а справа – каламар, старовинний годинник із приставкою для ручки, де знаходиться гусяче перо, «Кобзар» Т. Шевченка, «Словник української мови» Б. Грінченка тощо; національні символи (герб та прапор України), вишивані рушники; мультимедійна дошка, аудіо-записи пісень, презентації, завдання для команд; перед сценою виставка періодичної літератури до Дня української писемності та мови, на стендах – плакати з написами «Ти наше диво калинове», «Мова – життя духовного основа», «Без мови рідної, юначе, й народу нашого нема», «Пісня — душа народу», «Кажуть, дитино, що мова наша – солов'їна» тощо, окремо – «Мовний календар».

Мовний календар

- 8 вересня** – День грамотності.
- 26 вересня** – Європейський день мов.
- 9 листопада** – День української писемності та мови.
- 21 лютого** – Міжнародний день рідної мови.
- 24 травня** – День слов'янської писемності та культури.

ПЕРЕБІГ ЗАХОДУ

І. Організаційний момент.

Створення емоційного настрою. Пісня «Рідна мова» (муз. Павла Дворського, сл. Григорія Вієру). (На останніх словах пісні на сцену виходять ведучі – юнак і дівчина в українських костюмах з хлібом і сіллю на вишиваному рушнику).

Дівчина (ведучий 1).

Добрий день вам, добрі люди!
Хай вам щастя-доля буде,
Не на день і не на рік,
А на довгий-довгий вік.

Юнак (ведучий 2).

Гостей дорогих ми вітаємо щиро,
Стрічаємо з хлібом, любов'ю і миром.
Для студентів двері коледжу відриті,
Аби ви могли здобути освіту.

Вступне слово вчителя. (Голова циклової комісії викладачів української мови та літератури). День української писемності та мови — свято, яке щороку відзначається в Україні 9 листопада. За православним календарем — це день вшанування пам'яті Преподобного Нестора-Літописця. Свято встановлено у 1997 р. наказом Президента України Леоніда Кучми.

За час свого існування це свято вже стало традиційним. У цей день покладають квіти до пам'ятника Несторові-Літописцю; відзначають найкращих популяризаторів українського слова; заохочують видавництва, які випускають літературу українською мовою; упродовж довгих років стартував Міжнародний конкурс знавців української мови імені Петра Яцика. Цей унікальний мовний марафон був ініційований великим українським меценатом і громадським

діячем Петром Яциком, який усе життя прожив у Канаді, але завжди пам'ятав про рідну землю.

Також цього дня кожен може перевірити свої знання рідної мови, написавши всеукраїнський диктант національної єдності. Проведення всеукраїнського диктанту започатковано Національною радіокомпанією України.

Стало доброю традицією нашого коледжу декаду української мови та літератури починати з урочистого дійства.

Сьогодні у цій святково прибраній залі зібралися справжні українці, шанувальники мови, знавці рідного слова, які, я в цьому глибоко переконана, продемонструють високого рівня знання та вміння під час змагання на кращих знавців рідного слова.

Ведучий 1. Вітаємо всіх на інтелектуально-мовознавчому турнірі. (Представлення журі, лічильної комісії).

Ведучий 2. Умови гри – 3 команди, в кожній з яких по 5 учасників. Пропонуємо пройти 10 турів, зокрема:

Тур 1. Привітання команд. Захист назви команди, емблеми та девізу.

Тур 2. Розминка «Дивосвіт української мови». Вікторина.

Тур 3. Гра «Хто швидше?». Змагання між капітанами команд.

Тур 4. «Ці зловісні дати». Роки заборони функціонування української мови.

Тур 5. «Мова жестів теж прекрасна». Пантоміма.

Тур 6. «У світі крилатих висловів». Вислови біблійного походження.

Тур 7. «Гумористичний калейдоскоп». Вирізне читання байок.

Тур 8. «Я – редактор». Редагування речень. Гра для вболівальників «Мандрівка Україною».

Тур 9. «О слово рідне, хто без тебе я...». Презентація слайдів-висловів визначних діячів науки, культури та літератури на захист рідного слова.

Тур 10. «У рідному краї й серце співає». Театралізовані мініатюри народних та авторських пісень українською мовою.

Ведучий 2. Отже, розпочинаємо турнір.

II. Перебіг мовознавчого турніру.

Тур 1. Привітання команд. (Під музику на сцену виходять учасники команд, одягнені в український одяг).

Між капітанами проводиться жеребкування. Упродовж хвилини кожна команда представляє себе, розповідаючи про свою назву, емблему, девіз. Максимальна оцінка виступу – 3 бали.

1 команда	2 команда	3 команда
«Сини і доньки України»	«Цвіт калини»	«Вартові рідного слова»
Девіз: У нас усіх одна країна, Найрідніша нам усім. То прекрасна Україна, Нашого народу дім	Девіз: На землі великій Є одна країна: Гарна, неповторна, Красна, як калина	Девіз: У кожної квіточки інша краса. Свій голос в малій пташини. У кожної мови – Вселенська душа, Бо слово від Бога в людини

Тур 2. Розминка «Дивосвіт української мови». На сцену почергово запрошуються команди для участі у вікторині. Опитування проводиться методом «Мозгова атака»: ведучий зачитує низку запитань, на які конкурсанти за обмежений проміжок часу (3 хвилини) мають миттєво дати відповіді. Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал. (Перелік запитань вікторини подано у додатку № 1).

Тур 3. Гра «Хто швидше?». Змагання між капітанами команд.

Ведучий 1. Продовжуємо вправлятися у кмітливості та швидкості. Кожен капітан має обрати конверт з набором карток (скоромовка розбивається на словосполучення). Хто з вас якнайшвидше складе скоромовку й чіткіше прочитає її, той здобуде команді 4 бали, у кого буде середній результат – 3 бали, а найнижчий – 2 бали. Ціна успіху буде рахуватися на секунди, бо звіряти вашу вправність журі буде за секундоміром.

Для конкурсу пропонуються такі скоромовки (одна на вибір):

/Якось Яків /сіяв мак:/ сяк-так,/ аби як./
/Визрів ярий / Яків мак,/ та щось коле./ як їжак./

/Євген горіхи роздає:/ «Оце твоє,/ оце моє»./
/«А це чие?» –/ «Це теж моє,/ бо вже горіхів/ не стає»./

/Напекли млинців,/ назвали кравців./
/а кравець за млинець / та й побіг у танець./
/Коса косить –/ бруса просить./

/косар Герасим погострив –/ клин окосив./
/За горою,/ біля броду/ обгороджений город./
/Барабанять по городу/ бараболя і горох./

/На печі,/ на печі / смачні та гарячі/ пшеничні калачі./

/Хочеш їсти калачі,/ не сиди на печі./

Ведучий 1. Мова — живий організм, який розвивається за своїми законами. Шлях розвитку нашої рідної мови – це тернистий шлях боротьби. Багато жорстоких століть пережила невмируща українська мова, мужньо витерпівши наругу найлютіших царських сатрапів та

посіпак шляхетно-панських, та й своїх панів і підпанків.

Ведучий 2. О. Забужко нарахувала 173 урядові постанови за неповні 200 років, а були ж ще й підзаконні, таємні регіональні укази, директиви, розпорядження, зміст і впровадження яких особливо запопадливо виконувався на місцях протягом ХХ ст. Українську мову забороняли, ігнорували, принижували, охрестивши «холопською».

Тур 4. «Ці зловісні дати». Перевіряється ерудованість конкурсантів на знання історичних дат – зловісних заборон щодо функціонування української мови на рідній землі.

На сцену запрошуються по 2 представники від команд. Ведучий називає подію, а учасники команд мають пригадати рік. Команда, учасники якої першими назвуть правильно дату, отримує по 1 балу за кожну правильну відповідь.

Перелік незавершених речень

1. Цього року після Люблінської унії розпочалося гоніння на українські книги, що були надруковані на польській території. **(1669 р.)**

2. Цього року російський цар Петро I заборонив друкувати книги українською мовою. **(1720 р.)**

3. Цього року Синодом наказано було Київському митрополитові Самуїлові Милославському запровадити в Києво-Могилянській академії та в усіх школах України викладання російською мовою, в результаті чого на Лівобережжі зникло 866 українських шкіл. **(1748 р.)**

4. Цього року видано розпорядження Російської церкви про вилучення у населення України українських букварів та текстів церковних книг. **(1769 р.)**

5. Цього року було зруйновано Запорозьку Січ і закрито українські школи при полкових козацьких канцеляріях. **(1775 р.)**

6. Цього року закрито українські недільні школи, які безкоштовно організували видатні діячі української культури. **(1862 р.)**

7. Цього року царський міністр Валуєв заборонив друкувати книги українською мовою **(1863 р.)**

8. Цього року видано указ російського царя Олександра II про заборону друкування нот українських пісень. **(1876 р.)**

9. Цього року закрито всі українські театри. **(1884 р.)**

10. Цього року вся культурна і освітня діяльність в Україні визнана царським урядом Росії шкідливою, «*могутцей вызвать последствия, угрожающие спокойствию и безопасности Российской империи*». **(1908 р.)**

11. Цього року російський цар Микола II ліквідує українську пресу – газети і журнали. **(1914 р.)**

12. Цього року з українського правопису вилучено літеру «І». **(1933 р.)**

13. Цього року сталінський уряд видає постанову про обов'язкове вивчення російської мови, чим відтинає коріння мові українській. **(1938 р.)**

14. Цього року видано Наказ Міністерства освіти СРСР про написання і захист усіх дисертацій лише російською мовою і затвердження їх тільки у Москві. **(1970 р.)**

15. Цього року видано постанову, яка закріплювала в Україні російську мову як офіційну загальнодержавну. **(1989 р.)**

Ведучий 1. Як би не намагалися царські вельможі уярмити українську мову, попри все вона вистояла.

Ведучий 2. «Наша мовна традиція сягає далеких, докняжих часів, а в період держави Київської Русі наше слово сягнуло державного творення: було відкрите не лише для близьких сусідів, а й для найвіддаленіших земель... Його розвитку не могли зашкодити чвари й усобиці, феодальна роздрібненість і навіть багатовікове монголо-татарське іго. Гідне подиву, що його не стягла шабля, що його не затоптали в болото кінські копита, що воно не розвіялося у вихорі навальних орд, а залишилося сіллю землі й народу» (Б. Харчук).

Ведучий 2. Із покоління в покоління в часи розквіту та падіння передавали нам предки українську мову як скарб. Народ плекав її у піснях, казках, легендах, переказах... Українська мова надзвичайно багата лексичним складом, зокрема, народними прислів'ями та приказками, крилатими висловами, що є книгою мудрості. Тож наступні етапи змагання безпосередньо пов'язані з розділом «Фразеологія».

Тур 5. «Мова жестів теж прекрасна». Кожна із команд має за допомогою жестів відтворити народне прислів'я чи приказку, а уболівальники інших команд їх відгадати. Тільки в такому випадку обидві команди отримують по 1 додатковому балу.

Тур 6. «У світі крилатих висловів». По чергово кожній команді надається мікрофон, перемагає та команда, яка назве більшу кількість висловів біблійного походження. Команда-переможець отримує 6 балів, друга – 4 бали, остання – 2 бали.

Орієнтовні відповіді: *Земний рай, Адам і Єва, блудний син, брат піднявся на брата, вавилонське стовпотворіння, вигнання з раю, проспати царство небесне, пройти через пекло, пекельні муки, як з хреста знятий, шлях на Голгофу, іти на Голгофу, хресна дорога, віддати Богові душу, дзвонити в усі дзвони, на ладан дихати, одним миром мазані, випити*

гірку чашу, глас волаючого в пустелі, дерево пізнання добра і зла, до сьомого коліна, долина печалі, земля обітована, змій-спокусник, книга за сімома печатями, каїнова печать, нести свій хрест, Ноїв ковчег, розіпни його, сад Гетсиманський, сім смертних гріхів, тайна вечеря, терновий вінок, умивати руки, у поті чола, манна небесна, око за око, зуб за зуб та ін.

Ведучий 1. Володіння мовою – це показник культури людини. Недаремно кажуть: «Заговори, щоб я тебе побачив». На жаль, культура нашого мовлення не завжди висока, сьогодні небагато людей володіють рідною мовою досконалим. Тож звучить навкруги потворний, небезпечний і шкідливий суржик.

Людина, яка дозволяє собі спілкуватися суржиком, – схожа на дикуна, її байдужість до мови пояснюється повною байдужістю до минулого, сучасного, майбутнього свого народу. Переконайте в істинності сказаного і намагався український байкар П. Глазовий.

Тур 7. «Гумористичний калейдоскоп».

Кожна команда представляє виразне читання напам'ять по одній усмішці Павла Глазового, у яких осуджується зневажливе ставлення до української мови, низький рівень мовлення, духовна убогість наших сучасників. Максимальна кількість – 12 балів.

Ведучий 1. Не можна бути байдужими до того, як ми користуємось мовою, як висловлюємо свої думки, як цінуємо рідне слово. Сподіваємося, що серед вас немає персонажів представлених гуморесок.

Ведучий 2. Усунути деформацію мови, очистити її від спотворень, повернути нашій мові справжню народну красу – це справа честі всіх нас, і старших, і молодших, це обов'язок кожного перед незалежною, вільною Україною. Адже мовою нації визначається моральне здоров'я народу, його розвиненість, культурність. Усе це також визначатиме образ і творчу спроможність України в сім'ї цивілізованих демократичних держав (Олесь Гончар).

Тур 8. «Я – редактор». Капітани команд обирають конверти, в кожному з яких 5 карток із деформованими реченнями. Кожен з учасників команди ланцюжком записує на переносній дошці правильний варіант (можливий варіант комп'ютерного набору). Час виконання – 5 хв. Максимальна кількість – 10 балів (по 2 бали за кожне речення).

Конверт 1.

1. Журнал «Україна» не тільки харашо читається, а й класно дивицца. 2. Принагідно хочу заважити, що упродовж процесу теле-дискусії появляються звонкі со всей України. 3. Бажаю переконати вас у слідуючому: до мовних норм я отношусь зі значною повагою. 4. Більша половина синтаксистів пропозає школярам використовувати Жовтобрюха. 5. Я рахую – нельзя так відправити вітальну адресу бабушці.

Конверт 2.

1. У квітні місяці було 11 самоволок. 2. Зібрався чоловік сто болельщиків і пішли проїжджою частиною бруківки. 3. Одна дорога і один шлях осягнення вишин редакторського майстерства – постійна і щодня праця. 4. Площадь віноградніка – около 5 квадратних гектаров. 5. Ми подружилися сімьями і час-від-часу міняємося візитами в гості друг до друга.

Конверт 3.

1. Деятельность Товариства «Відродження» служить інтересам дела національного розвитку. 2. Не виключено що часть бібліотеки Ярослава Мудрого – може бути – перебуває в Франції. 3. Істребітелі взлітали прямо з шоссе, що було для них взльотною полоскою. 4. По зрівнянню з другими видами транспорту таксі в нас дуже коштовні. 5. Я можу читати і писати на українському, а ще на англійському і французькому язиску.

Упродовж цього часу проводиться робота з уболівальниками. Зал умовно поділяється на три сектори, кожен з яких, узявши участь у грі «Мандрівка Україною», заробляє додаткові бали певній із команд. Під час гри демонструється відеоролик.

Завдання: Здійснить уявну подорож містами та регіонами України, а також до Європи і скажіть, хто вас зустрине, скажімо, у Києві – (киянин).

Варіанти набору слів

I варіант	II варіант	III варіант
Білій Церкві -	Волині -	Італії -
Запоріжжі -	Донбасі -	Іспанії -
Львові -	Донецьчині -	Білорусі -
Одесі -	Житомирщині -	Болгарії -
Сумах -	Закарпатті -	Молдові -
Слов'янську -	Криму -	Польщі -
Харкові -	Поділлі -	Румунії -
Чернівцях -	Поліссі -	Словаччині -
Чернігові -	Рівненщині -	Чехії -
Черкасах -	Хмельниччині -	Угорщині -
Умані -	Херсонщині -	Франції -

Ведучий 1. «Мова – коштовний скарб народу» (Іван Франко).

Ведучий 2. Це не просто засіб людського спілкування, це те, що живе в наших серцях.

Ведучі (читають по черговому).

Мова — краса спілкування,
 Мова — як сонце ясне,
 Мова — то предків надбання,
 Мова — багатство моє.
 Мова — то чиста криниця,
 Де б'є, мов сльоза, джерело,
 Мова — це наша світлиця,
 Вона — як добірне зерно.
 Мова — державна перлина,
 Нею завжди дорожить:
 Без мови немає країни —
 Мову, як матір, любіть

Ф. Пантов

Ведучий 1. Природа наділила нас прекрасним божественним даром – українською мовою. І нещаслива, неправдива людина, що добровільно й легко зрікається рідної мови.

Ведучий 2. Це до кожного з нас адресовані слова Оксани Пахльовської:

Страшний мисливець вийде знов на лови
 В єдину сітку всіх рабів згребе,
 Раби – це нація, котра не має мови,
 Тому й не може захистити себе.

Ведучий 1. Не дай бог мати долю такої нації! Український мовознавець Іван Юшук зазначав: «Бог, чи Абсолют, чи Універсальний закон всесвітнього існування вділив кожному народові його неповторну мову як інструмент не тільки взаємопорозуміння, а й пізнання й осмислення навколишнього світу».

Ведучий 2. Кожен народ сьогодні намагається засвідчити свою шану і любов, глибоке переконання в тому, що його мова найпрекрасніша і найвеличніша. І це є справжнім виявом патріотизму.

Ведучий 1. Адже мова – інтелектуальний портрет народу, його душа.

Тур 9. «О слово рідне, хто без тебе я...». Кожна команда представляє презентацію слайдів-висловів визначних діячів науки, культури та літератури на захист рідного слова. Кількість слайдів – 10. Максимальна кількість – 12 балів. (Орієнтовний перелік висловів подано у додатку № 2).

Ведучий 2. Найщиріші, найсвітліші почуття, якими сповнюється душа людська, можна висловити лише рідною – материнською мовою. Українська мова посідає друге місце в світі за мелодійністю, віддаючи першість тільки італійській.

Ведучий 1. Ця мова ніжна, тендітна. Тому таким співучим є український народ. Його пісні натхненні і мелодійні, безмежні широтою і красою образів.

Ведучий 2. Тож і лунають вони високо в горах, на полонинах, у безмежних херсонських степах, вечірньої години в кожній селянській хаті і просто у хвилину радості, завзяття, а часом – смутку і печалі.

Тур 10. «У рідному краї й серце співає». Театралізовані мініатюри народних та авторських пісень українською мовою. Максимальна кількість – 12 балів.

III. Підбиття підсумків уроку. Визначення переможців. Оголошення результатів змагання.

IV. Заключне слово ведучих. Як фон лунає пісня «Україна» («Дороги іншої не треба...») (Музика і слова Т. Петриненка).

Ведучий 1. Дорогі друзі, ось і закінчилося наше свято. Щиро дякуємо всім учасникам гри, вболівальникам, а також викладачам, які брали участь у підготовці та проведенні цього прекрасного заходу. Усім, хто не байдужий щодо подальшої долі нашого народу.

Ведучий 2. Пам'ятаймо: розвиває мову той, хто думає, користується й живе нею. Плекаймо мову, яка дісталася нам у спадок від наших пращурів. Не соромимося її, говоримо нею скрізь: удома, на роботі, на вулиці під час дружньої зустрічі чи в офіційній установі... Готуймо себе до того, щоб стати елітою своєї Української держави.

Ведучий 1. Хай усіх нас єднає належність до великої української родини, яка є нащадком колись високорозвиненої славетної держави Київська Русь, гордих козаків та українських повстанців.

Ведучий 2. Маймо сміливість серцем і душею впевнено сказати:

Ми – українці!

Ми – діти вільного народу!

Ми – гідні спадкоємці великого Кобзаря!

Ми – творці щасливого майбутнього нашої незалежної України!

Усі разом: Хай живе у наших серцях українська мова!

Додаток № 1

ЗАВДАННЯ ВІКТОРИНИ

I варіант

1. Яка кількість книг перебувала в ужитку в Київській Русі XI ст.?

(Близько 200 000)

2. Ви, мабуть, знаєте, що для називання одного явища можуть братися різні його ознаки. Так от, німці його *пересаджують*, англійці *передають*, поляки *тлумачать*, болгари, серби і росіяни *переводять*. А що роблять у таких випадках українці? (*Перекладають*).

3. Творці слов'янської азбуки – (**Кирило і Мефодій**).

4. Розділ мовознавчої науки, який вивчає звуки мови, – (**фонетика**).

5. Буква м'який знак є (**графічним знаком**).

6. Стиль творів таких жанрів, як поезія, проза, драма – (**художній**).

7. Частина слова без закінчення – (**основа**).

8. Слова з протилежним лексичним значенням – (**антоніми**).

9. Частина мови, що не належить до жодної із визначених категорій, (**вигук**).

10. Члени речення, які характеризують предмет з одного боку, відповідають на одне питання і належать до одного і того ж слова, – (**однорідні**).

11. Чим починається діалог? (**Тире**).

12. По-грецьки це добра, радісна звістка, яка звеселяє серця християн. (**Євангеліє**).

13. Цей німецький мішок за спиною вкрай потрібен туристу. Це – (**рюкзак**).

14. Як називається художній прийом перенесення властивостей істот на явища неживої природи? (**Персоніфікація**).

15. Український письменник, якого ще називають Кобзарем. (**Шевченко**).

16. Укажіть зайве слово: сто, сотник, сотня, століття. (**Сто**).

17. У поданому синонімічному ряду, врахувавши відтінки значень, укажіть зайве слово: Дорога-стежка-тракт-траса-автострада. (**Стежка**).

18. Слово — не полова, а язик не (**Помело**).

19. Заживає рана від опіку, та не вщухає біль, (**завданий словом**).

20. Удар забувається, а слово... . (**пам'ятається**).

21. Що означає фразеологізм бісики пускати? (**Загравати з ким-небудь**).

22. Як написати одним словом «мати, батько, син, дочка»? (**Сім'я**).

23. Яке слово об'єднує 33 букви? (**Алфавіт**).

24. З чого починається день? (**Зі звука д**).

25. Народнообрядова хорова пісня, у якій оспівується пробудження природи, надії на хороший урожай. (**Веснянка**).

II варіант

1. Коли і де почалося виробництво в Україні власного паперу? (**У Галичині XII–XIII ст.**).

2. Ви вже знаєте, що основу сучасного українського алфавіту є кирилиця. А які ще алфавіти створені на кириличній основі?

(**На кириличній основі створено алфавіти російської, білоруської, болгарської, маке-**

донської, сербської мов, а також мов багатьох народів колишнього СРСР і монгольська абетка).

3. Зачинатель нової української літературної мови – (**Котляревський**).

4. Розділ мовознавства, що вивчає правила вимови, –... . (**орфоенія**).

5. Стиль текстів ділової документації – (**офіційно-діловий**).

6. Скільки букв в українському алфавіті? (**33**).

7. Змінна частина слова – (**закінчення**).

8. Слова, різні за звучанням та написанням, але близькі чи однакові за лексичним значенням – (**синоніми**).

9. Неозначена форма дієслова – це... . (**інфінітив**).

10. Розмова двох осіб – (**діалог**).

11. У що береться пряма мова? (**У лапки**).

12. Ця латинська дуга вигинається спиною мосту. (**Арка**).

13. На цьому турецькому городі досягають дині й кавуни. (**Баштан**).

14. Художнє означення – (**Епітет**).

15. Український письменник, якого ще називають Каменярем. (**Франко**).

16. Укажіть зайве слово: інший, перший, другий, третій. (**Інший**).

17. У поданому синонімічному ряду, врахувавши відтінки значень, укажіть зайве слово: Добре-славно-гарно-хороше-дуже-файно. (**Дуже**).

18. Пташку пізнають за пір'ям, а людину – за мовленням ... й (**Мовленням**).

19. Від ласкавих слів утихає (**Гнів**).

20. Биків ловлять за роги, а людей – за (**слово**).

21. Що означає фразеологізм *вилізти боком*? (**Призводити до поганих наслідків**).

22. Що стоїть між небом і землею? (**Звук і**).

23. Якщо у задуманого слова викинути одну букву, то залишиться одна буква, хоча задумане слово складається з 6-ти букв. Що це за слово? (**Буквар**).

24. Коли дурень розумний? (**Коли мовчить**).

25. Старовинна обрядова новорічна пісня, що виконується 1 січня за старим стилем. (**Щедрівка**).

III варіант

1. Що таке скрипторій? (**Майстерня, де за часів Київської Русі перекладали й переписували книги**).

1. До якого літопису ввійшли «Повість минулих літ» і «Повчання Мономаха»? (**До Лаврентіївського**).

2. Основоположник нової української літературної мови – (**Шевченко**).

3. Розділ мовознавства, який вивчає правила написання слів... . (**орфографія**).

4. Стиль текстів релігійних проповідей – (**конфесійний**).

5. Скільки звуків в українській мові? (**38**).

6. Незмінна значуща частина слова, що стоїть після кореня – (**суфікс**).

7. Слова, однакові за звучанням, але різні за лексичним значенням – (**омоніми**).

8. Що буває кількісним, порядковим і дробовим? (**числівник**).

9. Речення, яке має дві і більше граматичних основ, – (**складне**).

10. Без якої святини зникає народ? (**Без мови**).

11. Цей п'яний англійський півнячий хвіст звеселить будь-кого. (**коктейль**).

12. Цим солодким поцілунком французькі кондитери із задоволенням пригощали і дорослих, і дітей. Це тістечка (**безе**).

13. Слова та вислови, що використовуються в переносному значенні в художній літературі – (**тропи**).

14. Українська письменниця, яку ще називають Дочка Прометей. (**Леся Українка**).

15. Укажіть зайве слово: *десь, дехто, децо, дечій*. (**десь**).

16. У поданому синонімічному ряду, врахувавши відтінки значень, укажіть зайве слово: *Хотіти-бажати-жадати-прагнути-вимагати*. (**вимагати**).

17. Добре слово тягне за собою (**слово**).

18. Добре слово краще, ніж... . (**готові гроші**).

19. Хто мовчить, той двох... . (**навчить**).

20. Що означає фразеологізм *передати куті меду*? (**Переборщити, перестаратися**).

21. Як написати слово «робота» чотирма літерами? (**Труд**).

22. Що належить вам, але інші користуються ним частіше? (**Ім'я**).

23. Що в людини є найшвидше? (**Думка**).

24. Жанр народної родинної лірики, специфічний зміст і форма якої функціонально зумовлені присиплянням дитини в колисці. Визначальний у цьому жанрі є не змістовий, а звуковий (ритмо-мелодійний) компонент. (**Коліскова**).

Додаток № 2

ВИСЛОВИ ПРО МОВУ

Одна вона у нас така –
Уся співуча і дзвінка,
Уся плакуча і гримуча,
Хоч без лаврового вінка. (Т. Шевченко).

Найбільше і найдорожче добро в кожного народу — це його мова, ота жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в

яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподіванки, розум, досвід, почування (Панас Мирний).

Мова така ж жива істота, як і народ, що її витворив, і коли він кине свою мову, то вже буде смерть задля його душі, смерть задля всього того, чим він відрізнявся від других людей... (Панас Мирний).

Та в мене є надія, що наша літературна мова, як молоде вино, очиститься з часом од шумовиння і стане прозорою і міцною (М. Коцюбинський).

Я ще можу не противитись, коли ображають мене як людину, але коли ображають мій народ, мою мову, мою культуру, як же я можу не реагувати на це? (М. Коцюбинський).

Уклін чолом народу,
Що рідну мову нам зберіг,
Зберіг в таку страшну негодю,
Коли він сам стоять не міг... (Олександр Олесь).

На Україні повинно мати силу тільки українське слово (В. Винниченко).

А Вкраїні ж мова — мов те сонце дзвінко-туче, мов те золото копюче, вся і давність, і обнова, — українська мова (П. Тичина).

Любіть Україну у сні й наяву,
Вишневу свою Україну,
Красу її, вічно живу і нову,
І мову її солов'їну (В. Сосюра).

О мово рідна!
Їй гаряче віддав я серце не дарма.
Без мови рідної, юначе,
їй народу нашого нема (В. Сосюра).

Ми не є і не повинні стати народом суржикової мови чи мови мертводекоративної. Маємо витворену протягом віків мову дивовижно багату, одну з найбагатших у світі, барвисту, запашну, розмаїту, здатну активно жити і розвиватись, придатну для найскладнішої художньої і наукової творчості. Злочином було б занедбати таке неоціненне духовне добро (О. Гончар).

Мова – це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще.

Мова – це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше

надбання віків, мова – це ще й музика, мелодика, фарби, буття, сучасна, художня, інтелектуальна і мисленнєва діяльність народу (О. Гончар).

Той, хто зневажливо ставиться до рідної мови, не може й сам викликати поваги до себе (О. Гончар).

Мова — то цілюще народне джерело, і хто не припадає до нього вустами, той сам висихає від спраги (В. Сухомлинський).

Людина, яка втратила свою мову – неповноцінна, вона другорядна в порівнянні з носієм рідної мови. В неї зовсім відмінніша рефлексія і користується вона, за визначенням І. Франка, «верхньою» свідомістю. Себто її підсвідомість унаслідок асиміляції загальмована, пригуплена (П. Мовчан).

У всіх народів мова – це засіб спілкування, у нас це – фактор відчуження. Не інтелектуальне надбання століть, не код порозуміння, не першоелемент літератури, а з важкої руки Імперії це й досі для багатьох – це ознака націоналізму, сепаратизму; причина конфліктів і моральних травм (Л. Костенко).

Нації вмирають не від інфаркту, спочатку в них відбирають мову (Л. Костенко).

Слова – це крила ластівки, вона їх не почуває, але без них не може злетіти (Ю. Мушкетик).

Україно... Одна в тебе мова. Не розтринькуй її задарма (Н. Баклай).

Коли забув ти рідну мову,
Яка б та мова не була –
Ти втратив корінь і основу,
Ти обчухрав себе дотла (Д. Білоус).

Мово моя материнська,
Квітни в душі й на устах (І. Чернецький).

Прекрасне слово, але що в ньому,
як не від серця йде воно? (В. Мисик).

До словечка, до слов'ятка притулися,
Може, так хоч мови рідної навчися
(М. Тимчик).

Купана-цілована хвилями Дніпровими,
Люблена-голублена сивими дібровами,

З колоска пахуцього, з кореня цілюцього,
Із усмішки і сльози, сонця, вітру і грози
Наша мова (Н. Білоцерківець).

Мова – далеко не тільки «засіб спілкування», тобто передачі «вже готових думок», як нас усіх учили в імперській школі. Куди серйозніша її місія – бути способом народження тих думок: коли «нема мови», людині просто-напросто «нема чим думати» (О. Забужко).

Стан державної мови, рівень володіння нею, поширеність у різних сферах життя – усе це показник цивілізованості суспільства. (О. Пономарів).

Мова є тим чинником, що встановлює «природні» межі нації, при цьому, будучи унікальною системою світобачення й самовираження окремої нації, виступає не лише засобом спілкування, а й дає змогу представникам цієї спільноти розуміти одне одного на глибокому, підсвідомому рівні (Л. Мацько).

Людські мови – як і все у природі – мають свої характерні риси, своє неповторне лице, свій образ. Має такий образ і українська мова. Який він, цей образ? Українська мова сьогодні – це арена боротьби між уявою і штампом, між пошуком і зашореністю, між летом і повзанням... (С. Караванський).

Найпершою і найголовнішою ознакою індивідуальності народу — це його мова (М. Шумило).

Ми не дозволимо перетворити Україну на смітник інших культур і цивілізацій. Не уподібнюйтесь відомій тьоті Моті з комедії Миколи Куліша «Мина Мазайло», яка вважала, що «гораздо пріятнее бить ізнасілованной, чем украинізірованной» (Л. Танюк).

Знищити нашу мову неможливо – це те саме, що заплombувати Ніагару (Л. Танюк).

Рідна мова дається народові Богом, чужа – людьми, її приносять на вістрі ворожих списів (В. Захарченко).

Доля української мови – то є водночас і доля української держави й нації (І. Лосєв).

Україна – це суспільство, яке ще перебуває в пошуках своєї ідентичності. Теперішня русифікація цієї країни поглиблює її орієнтацію на Росію і є загрозою нашій національній безпеці.

Народ, який позбувається самого себе, ніколи не буде щасливим народом (В. Портников).

Українська мова – це мова не тільки українців, спілкуватися нею мають право мешканці України всіх національностей з потреби гуртуватися, з необхідності доходити порозуміння й ладу в спільному домі (В. Радчук).

У Конституції України чітко записано, що українська мова є державною. Більше того, за визначенням Конституційного Суду, українська мова є символом держави. Нам же пропонують офіційну двомовність, тобто, по суті, рівні права вовка і зайця – з'їсти одне одного (В. Радчук).

Можна кричати, витратити на що-небудь всю свою енергію. А можна мовчки щось робити, не волаючи. Треба мати українську державу, перш за все, у себе в душі. Коли Маганді сказав: «Не купуйте англійських товарів», англійці просто пішли з тієї країни, і вона зараз вільна (В. Радчук).

Тих небагатьох, хто говорить правильно, сприймають як диваків і чужаків; власне, у юрбі вони й самі почувуються діаспорою (В. Радчук).

Людина, котра знає українські слова, ще не знає мови (О. Яремко).

Мова – найважливіший національний ідентифікатор, завдяки якому кожна нація вирізняється з-поміж інших, усвідомлюючи себе самодостатнім та самочинним суб'єктом історії (О. Федик).

Мова – це великий дар природи, розвинутий, удосконалений за тисячоліття з того часу, як людина стала людиною (К. Крапива).

* * *

Коли слова втрачають своє значення, то народ втрачає свою свободу (Конфуцій).

Усі головні європейські мови можна вивчити за шість років, свою ж рідну треба вчити ціле життя (Вольтер).

Мова — витвір не окремої людини — вона належить завжди всьому народу. Наступні покоління отримують її від поколінь минулих (В. Гумбольдт).

Рушієм національного є дух, а екзистенцією духу є мова (В. Гумбольдт).

Хто не любить своєї рідної мови, солодких, святих звуків свого дитинства, не заслуговує на ім'я людини (Й. Гердер)

Народ, що не усвідомлює значення рідної мови для свого вищого духовного життя і сам її покидає і відрікається, виконує над собою самовбивство (Ю. Шафраник).

Мова – це кров, що оббігає тіло нації. Виточи кров – умре нація (Ю. Дзєрович).

Мова зникає не тому, що її не вчать інші, а тому, що нею не говорять ті, хто її знає (Х. Арце).

Не умовних звуків тільки вчиться дитина, вивчаючи рідну мову, але п'є духовне життя й силу з рідної груді рідного слова.

Коли зникає народна мова — народу нема більше!.. Відберіть у народу все — і він усе може повернути, але відберіть мову, і він ніколи більше не створить її; нову батьківщину навіть може створити народ, але мови ніколи: вмерла мова в устах народу — вмер і народ (К. Ушинський).

Людина, байдужа до рідної мови, – дикун (К. Паустовський).

Я люблю Україну братньою любов'ю... Люблю за пісенність, величавість і м'який гумор народної мови, що живила і поетичний голос Тараса Шевченка, й іскрометну іронію вічного слова Гоголя. Люблю її класичну літературу, що дала світові безсмертні імена Лесі Українки, Франка, Коцюбинського, Панаса Мирного... (М. Алексєєв).

Хай живе таджицький орнамент, казахська опера, естонська графіка, чукотська різьба на моржовій кості. Хай живе велика російська мова, але хай живе і солодкості вуча, ні з чим незрівнянна українська мова (В. Солоухін).

Я певен, що знання української мови безмежно збагатить кожну російську людину, яка проживає в Україні (Л. Вишеславський).